

548
EXAMEN VARIARUM LECTIONUM,
QUAS AD TEXTUM JESAIÆ HEBRÆUM
ALEXANDRINA VERSIO EXHIBET,

Cujus

PARTEM QUINTAM;

CONS. AMPL. FACULT. PHILOS, ABOËNS.]

Modeste sistunt

JACOBUS BONSDORFF,

S. S. Theol. Licentiat. & Adjunct. Ordin.

Et

JOHANNES SUNDER,

Vestrobotnia · Sueo · Gothus.

IN AUDIT. MINORI die II. Maji MDCCXCIV.

h. a. m. s.

ABOÆ,

Typis FRENCKELLIANIS.

EXHIBIT A
JANUARY 1, 1900
JANUARY 1, 1900

RECEIVED
JANUARY 1, 1900
JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900
JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900
JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

JANUARY 1, 1900

Interpretes enim antiquos, in transferendo textu hebræo, eundem ut plurimum ante oculos habuisse ipsos, nec nisi rarissime dictantem alterum sibi praeuntem habuisse, valde ad fidem est pronum. Propterea conjecturæ non est locus, לֵב sive עַל legendum esse, quippe ut innuatur ad quos mitteretur legatus Dei. Expresse enim adjungitur Divinum mandatum in sequ. vers. *ibis ac proclamabis huic populo*, (Judaico). Parallelismus vero, qui Poëseos Hebraicæ omnem externum constituit mechanifmum, optimus quoque hoc in loco judex compelletur. Quid congruentius putetur, quam Deum in confesfu optimatum coelestium, thronum suum gloriose stipantium, contulentem inducere? *Quem mittam, quisque prodibit?*

Vers. 9. Hyperbolicam & stilo orientis valde familiarem exaggerandi consuetudinem, qua Deus ipse indurata mentis sistitur svasor & auctor, quamquam ipse sit justissimus ejusdem vindex & adversarius, varie & rite mitigandam docuerunt & antiqui & recentiores; unde tamen textum corrigere sic, ut, pro Imperativis שִׁמְעוּ, רְאוּ, הִשְׁמְעוּ, legatur in Indicativo: *audiunt quidem, vident, pingue factum est cor*, quemadmodum Alex. ἀκοη ἀκασετε - βλέποντες βλέψετε - επαχύνθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ - cautus quisquam non in animum inducat. In omni enim stilo fervidiori & hyperbolico, quisque restringere, ac ad verum suum referre poterit usum verba, quæ ex rigore non sunt metaphyfico, sed fervidissimo loquentis enata ingenio.

Vers. 10. Ad formam לִכְבֹּד, addendum svadent nonnulli כִּי, quod antiqui omnes exprimunt; sed familiaris est hujus prapositionis elisio, cujus tollendæ causâ, frustraneus impenditur labor.

וְרָפָא לוֹ concisa ac elliptica dictio: *Et sanatio ipsi (populo) contingat*, Lowth legendum jubet אֲרָפָא

ex Alex. και ιασομαι αυτες, Vulg. & sanem eum; verum in versionibus diverse exprimi solet eadem phrasis, unde textum corrigere, festinantis esset.

Verf. 13. Minutula est crisis affixi ך in כם, quod in singul. numerum ך mutaretur; sed habet vulgaris lectio, quo suam authentiam tueatur.

Caput VII.

Verf. 4. Pro eo, quod in textu Hebræo legitur כחרי אף, quod optime refertur ad iram Regum, Rezini & Pekachi, Judæam infestantium, Alex. interpretes longe aliter explicuit: όταν γαρ ερηγη τις θυμὸς γενηται, παλιν ιασομαι, & manifesto retulit ad Deum. Nata hinc occasio Celeb. KOPPIO & CUBE, integrum vocabulum, deperditum scilicet, ארפה restituendi, ac pro כ in כחרי particulam ך adoptandi: *durch meinem grimmigen zorn vill ich helfen.* Verum utcumque hæc in tota serie orationis considerentur, vix sobrium aut aptum ullum sensum producunt. Quum enim imago duorum fumigantium titionum præcesferit, ad depingendam hostilium regum violentiam, hique ipsi in sequentibus facta applicatione nominentur, abruptus sane & minime tolerandus foret ejusmodi transitus ad aliud subjectum, nempe Deum; neque æstus iræ in ullum cadit melius, quam nominatos hostes, quorum superba & iracunda molimina v. 5. 6. sistuntur vividè descripta. Hallucinatus ergo est Græcus, & fontem turbavit limpidissimum, quem ceteri omnes tuentur. Inest tamen verbis quædam ambiguitas; כחרי אף possunt constitui aut cum antecedentibus, aut subsequenter. Posterior plerique (CAPELL. GROF. DATH. DOED.) approbant, sensu hocce: *ne timeas propter duas caudas - - i. e. propter*

pter iram Rezini s. ira astantem Rezinum. Haud dissimulandum tamen est, seriem orationis limpidiorem fore, si ad anteced. *העשנים fumigantes*, addantur hæc: *præ iræ aestu*. Clarum enim est, non heic adesse allegoriam, sed metaphoram, quam propheta ipse adcommodat. Nec est quod tantopere urgeamus, prophetam sub imagine fumi vel facis fere concremata, voluisse adumbrare debilitatam jamjam & brevi exstinguendam vim hostium, quum e contrario cum fulmine & igne ardente violentior impetus comparari soleat. Synonymæ certe sunt locutiones ac tropi, *ardere, ira accendi* atque *fumare, iracundiæ fumum emittere*; fumus enim & scintillæ, ignis esse solent violentioris velut nuntii.

Verf. 9. Alex. *Εαν μη πιστευετε, αδε μη συνετε*, quasi *לֹא תִבְיִנוּ* pro *תִּהְיוּנוּ*, sed Hieron. Vulg. Symm. Chald. bene expreserunt textualem scriptionem: *perfecto non eritis firmi, felices*.

Verf. 11. Consentientibus Alex. (*εις βαθος*) Sym. Theod. Aqu. (*eis adn*) Vulg. jubenteque parallelismo, pro *שְׁאֵלָה petitione*, omnino cum optimis Interpretibus, Lowth. Mich. Cub. Hagem. legendum est *שְׁאֵלָה* (Scheola) *versus orcum*; nam ut prætermittamus, parum perspicuum esse, quid sit, profundam facere petitionem, totius orationis & fictionis filum misere abrumperetur, nisi *שְׁאֵלָה*, quod respondere *טוֹמַעַל* possit, cogitemus. Jam vero quam eleganter fluat prophetæ ad Achasum directa oratio hyperbolica! Rex Achasus jubetur, documentum quoddam aut argumentum Divinæ veracitatis sibi postulare, eoque consilio aut ad profundissimum regnum mortuorum descendere, aut summas cœlorum regiones adscendere; utrumque certe erat longe supra, quam quod hominibus

datur attingere, nam mortalibus mortalia & terrestria conveniunt, non autem longius remota ac abstrusa obiecta; immo in ipsis miraculosis ac præternaturalibus eventibus, omnia quæ Divina providentia exstare voluit suæ veracitatis documenta, humanae mentis captui ac sensuum indoli accommodata fuere. Sequitur ergo, subterrestria & coelestia quævis argumenta, & si loqui fas est, spectacula, ad fictionem ac sublimitatem pertinere poëticam, non vero historicam veritatem.

Verf. 17. Addit quidem Alex. particulam advers. *αλλα* ad *וְכִי*, *επαζει*, quod interpreti licitum esse potuit, criticus autem nullo modo in textum admittet. cfr. dicta ad *Cap. I. v. 3.*

Verf. 19. *נחללים* denotare *loca irrigua* ex Schultensio probavit egregie Korre ad h. l. quare obscura infringitur Alex. auctoritas, qui *εις πασσαν ραγδα*, *fisuras*, quasi *נחללים* vertit, approbante Lowth.

Verf. 20. Quid innuatur vocabulo & tropo *novacula conductitia* s. mercenariae, (*שכירה*) dubium esse nequit, cum propheta ipse in seq. id applicuerit in Regem Assyriæ. Nec magis sollicitabit hæc denominatio, quam altera C. X. 5. obvia, ubi sumpta est metaphora a virga & baculo. Non ergo tantopere laudanda fuit Alexandrini varietas, qui verbum *שכירה* cogitavit & *μεμεδυσμενω* explicuit; Nam pro hac emendata lectione, quam exhibent codex Alex. Edit. Ald & Complut. loco vulgaris *μεμισθωμενω*, certant patres BASIL. CHR. ALEX. cfr. STROTH. beytr. in *Repertor. Th. III. p. 248.* Consentiant quoque textui Aqu. Theod. Arabs, Syr. Atque licet haud negandum sit, illustrem & Hebr. vatibus familiarem esse *propoposiam*, cum *ensem* ac *novaculam* inebriari sanguine

ne finant, nulla tamen est in masorethico textu difficultas, nec obstat enallage generis, quam tritisimam in Hebræa lingua esse, omnes fatentur.

Caput VIII.

Verf. 2. Ambigua scriptione illusus Alex. Interp. pro אָעִירָהּ, Fut. cogitavit Imperat. הָעִירָהּ ποιήσον μοι μαρτυρες, satis vitiose, cfr. ad h. l. HAGEMAN. Diff. Upsal. *Exam. var. lect. in text. H. Jes.*

Verf. 9. Non tam ex conjectura quam ex Alex. versione, quæ habet: γῶθε רָעוּ, Rever. LOWTH & CUBE vulgarem migrant lectionem, ut sic melius respondeat sequenti membro הָאֲזִינוּ; verum Chald. & Vulg. optime exprimunt vocabulum רָעוּ in Pyalica forma verbi רָעָה, sociari, congregari, cfr. Jud. XIV: 20. Prov. XXII: 24. unde satis commodus & parallelismo conveniens prodit sensus: congregamini (sociamini) populi, & consternamini, - attendite, accingite vos, - consultate. Quare nec opus est, ut cum KIMCHIO & plerisque recentioribus, radicem רָעוּ aut רָעוּ quassare, (synonymum רָחַת) cogitemus, licet minime ineptus inde oriri sensus posset.

Verf. 12. Pro קָשָׁר Alex. vitiose posuit σκληρον קָשָׁר, quod nullam parit idoneam interpretationem. Hieronymus, Syrus, Chald. Sym. confirmant Hebræam veritatem, jubentque heic de conspiratione aut rebellionem intelligere. Nasceatur vero hinc difficilis diuque jam agitata, necdum diremta controversia, utrum קָשָׁר de conjuratione quadam Judæorum inter se contra Davidicam familiam Regiam, aut de confociatione Israëlitarum cum Syris, sit explicandum. Posterius quidem VITRING, SEHMID, KOPPE,

VALTHER cogitarunt, sed impedit quam maxime vocabuli וְשׁוֹפְרֵי definita notio, quæ non de confociatione externorum hostium, sed intestinis discordiis ac rebellionē sumenda erit. Impedit quoque usus הָיָה הָעַם de Israelitica & Judaica, non Syriaca gente, per totum hoc & sequentia capita. Igitur quod dudum ABEN ESR. & KIMCHI monuerunt, suffragantibus GROTIUS, CAPELLI, MICHAËL, DATH, DOEDERL. sine dubio rebellio quædam intentata, ac ab externis hostibus Rezino ac Pekacho sufflammata, qua plebs Judæorum iniquas inire cum hostibus pacis condiciones, immo fœdera, rege vero suo Achaso expulso, alium in ejus locum, Tabaalem, constituere instigabatur, hoc in loco videtur indicata. Unde quoque vers. 21, facile erit explicatu, quid sit, maledicere regi suo & Deo; regem quippe rebellionē infestare, Deum vero idololatræ cultu & superstitione blasphemare.

Vers. 14. Pronomen, ad quod respicitur, suppressum quidem est in textu per sœvæ Ellipsin & brevitatē stili poetici, & cōmmodè in versione suppleri potest, quemadmodum ex antiquis Interpretibus Alexandr. σοι, Chald. לְכֹן, Vulg. *vobis*, explicuere. Cum vero hinc inferant nonnulli critici, pronomen לְךָ e textu excidisse & restituendum esse, nã illi quidem satis festinanti utuntur judicio. Ceterum, nimis longe recedit Alex. a textu masorethico & misere verba torquet in contrariam partem. Nec possumus hujus rei causam aliunde petere quam ex confusa quadam scriptione non Hebræa, sed Hebræo-Græca, qua sæpius in devia deflectere invitius seductus fuit. Alias enim incredibile esset, cur in verbis וְלֵאמֹר, וְלִצֹּר, negandi particulam לְ pro לְ præf. cogitaret, cum reddiderit - *ex* *as* *λιδε* - *æde* *as* *παρας* nam quod Ill. MICHAËL ingeniose quidem ponit, Græcum de industria

dustria mutasse sensum ac verba textus, ut obicem poneret Ægyptiacis philosophis, qui Deum Judæorum, & Demiurgum impune cogitabant tanquam mali auctorem, cui lapsus Israelitarum adscribendus esset, nititur id quidem hypothesi ægre probanda, de philosophia gnostica tempore LXX Interpretum jamjam exorta.

Verf. 16. Adest hoc loco tanta sententiarum discrepantia, sive antiquos sive recentiores spectemus, ut optimum consilium judicarent KOPPE, CUBE, in nova lectione præoptanda: כלמר, כלי למר, quemadmodum Alex. τα μη μαθησιν, Chald. לא צכן וילפון לה nolunt discere eam, præiverunt. Præcipuum argumentum ex præced. חתים petere solent; nam si lex aut institutio obfignanda esset, nullo alio hoc fieret consilio, quam ne intelligeretur, ut e contrario, librum aperire & evolvere, intelligentiam ejus indicaret. Verum enim vero tantisper de hac lectione jure dubitemus, cum non modo Syrus præse inhaereat textui, licet aliter explicuerit כלמר in doctrina mea, & ad sequentia retulerit, verum etiam Paulus Ebr. II: 13. textualem confirmet veritatem, contra Alex. verf. quam tamen alias sequi solet; urgente enim necessitate & ex auctoritate codic. Hebraicorum, Græcam deferuisse versionem omnino putandus est, quod lucidius adhuc elucet in allegatione verf. 14. quam Rom. XI: 33. ex Hebræo textu, non Græco dedit. Et quam quæso inopportunist esset, statuere, prophetam a Deo commoneri, ita obfignare prophetiam suam, ne quisquam ejus complementum pia fide sperare posset. Atqui propheta ipse v. 17. sancte testatur fiduciam suam in Divinis promissis, quæ, postquam ad tempus faciem suam velut absconderit Deus, tandem implenda forent. Cap. VI. 9, 10. quod allegat CUBE, longe alius esse generis, quivis facile perspiciet.

ciet. Quod si ergo genuina sit lectio masorethica: כלם inter discipulos meos, haud refragandum est, sub hoc vocabulo omnes pios Dei cultores indigitari, qui sub idolatrico Achass ævo adhuc remanerent & ad constantiam confirmandi essent. Deus enim, qui heic inducitur ipse loquens, hortatur prophetam, ut futuros Judaici populi eventus, tristiores æque ac latiores, in volumen vaticiniorum conferat, piosque in sua gente quoslibet ad spem Divinis promissis habendam alliciat; quo in laudabili proposito, vates ipse mox contestatur flagrantissimum suum & filiorum, quos Symbolico more sibi finxerat, studium, ut tanto exemplo reliquos in vera & sincera pietate præiret. Hæc vero verba Paulus Ebr. II: 13. sua utens libertate & ratiocinandi arte aptissima, ad Christum & ejus discipulos accommodavit; quod nemo insulse reprehendat. Reliquas autem interpretum sententias qui cognoscere & dijudicare voluerit, adeat VITRING. CALOV. MICH. in Comm.

Verf. 19. Vocabulum ἐκζητησας repetit Alex. ad sequens membrum, unde LOWTH. CUBE suspicatur שׁוּרְרָה ante כַּעֲבָרָה e textu excidisse, sed perperam. Chald. enim & Syr. semel tantum legit, nec stilius poëticus aut sensus id requirit.

Caput IX.

Verf. 2. Lestionem marginalem (Keri) לִי, textuali (Chetib) לָ, quam Sym. Vulg. retinent prob. MICH. CAPELL. anteponendam esse, ex antiquis Alex. (qui habet: το πλειστον τε λαοι, ο κατηγαγεν, εν ευφροσυνη). Syr. Chald. ex recentior. VITR. LOWTH. DATH. DORF. CUBE, AURIV. rite docuerunt. Quamquam enim minime ineptus, quin commodus

modus quoque ex negativa partic. oriatur sensus, tamen parallelismo melius responder affirmativa oratio, faverque inprimis syntaxis Hebr. consveta, *לִי הַגְדִּילָה שְׂמֵחָה* *infignem letitiam ei (populo) attulisti*, cfr. *Ps. LXVIII: 30. Lev. VII: 7*. Si enim *לִי* legeretur, vix abesse in constructione potuisset pronomen *אֲשֶׁר*. Sed cfr. *Disf. Aur.* de variet. lect. *לִי & לֵא*.

Verf. 10. In figenda & stabilienda notione ac lectione textus, varia exorta est criticis difficultas. Quos enim *צָרִי רֶצֶן* adversarios Rezini cogitarent, dubitant, inprimis cum in sequ. v. Syrus f. Aram, cujus princeps fuit Rezinus, expresse dicatur ab orientali plaga invasurus Israëliticam regionem. Proinde haud prorsus improbabili conjectura pro *צָרִי* legendum *שָׂרִי principes Rezini*, svaserunt Lowth. Doed. Cube, quo pacto congrueret quidem cum sequenti *אֲרָם*; sed ne sic tamen satisfactum putetur parallelismo sententiarum, qui manifesto se hoc in loco exserit; *אֲרָם* enim plane respondent *צָרִי*, non autem *שָׂרִי*. Corroboratur quoque recepta lectio Syri, Chald. (*סִנְיָה רֶצֶן*) Vulg. testimonio. Immo Alex. quamvis longius recedat in explicando vocabulo *רֶצֶן*, quod in *רֶצֶן* commutavit, errore forte scriptiois Hebr. Græcæ seductus, tamen *צָרִי* præfert; *ταρ επαγρυπνουντες επι ορος Σιων*. Cujus insistens vestigiis Ill. Mich. vertit: *Jebo-wa läßt die feinde des berges Zion gegen ihn obsiegen*; Sed improbabilis est hæc crisis. Quid enim impedit quo minus Assyrios intelligamus, qui primum invaserunt regnum Syriæ idque subjugarunt, deinde vero regno Israëlítico & Judaico hostilibus minitabant armis? Unicum vero adhuc remanet dubiū, quod nimirum Syria dicitur invadere Israël. regnum, quum tamen sociali foedere juncta hæc

hæc fuerê bina regna contra Judæam, ut ex *Cap. VII.* liquet. Verum quis in Poëtico stilo tantam exactitudinem postularer? Annon Syri, quanquam consociati antea cum Israëlita gente, jam tamen exempli causâ potuere fingi tanquam adversarii ejusdem gentis, atque cum Syris, Assyrii, Philistæi eodem consilio jungi?

Verf. 17. In illustri imagine, quam propheta exhibet ad significandam ruinam impiorum, male Alex. vocabulum יתאככו transtulit συγκαταφάγεται, quasi radix נכל poneretur. Quum vero mentio sit fumi in altum sese extendentis, *convolvendi* idea apprime huc quadrat, docente *Schultensio* (Patr.) in Lex. Hebr. cfr. *DOED.*

Verf. 19. בשר זרעו *Carnem brachii sui comedet*, poterit in duplicem fumi sensum, aut de infesta crudelitate in semet ipsum, qua sævitur in propria velut viscera, aut in proximum quemlibet. Quocunque vero modo interpretari hyperbolicam hanc locutionem voluerimus, nihil erit quod offendet, aut movebit receptam deserere scriptiorem, quam Cod. msl. omnes & antiqui. versiones exhibent. Quodsi זרע *brachium* tropice heic de proximo quocunque & amico intelligatur, quod haudquaquam temere urgere possemus, siquidem vocabula שׂמאל & ימין antea eodem fere sensu adhibita fuere, superflua erit omnis emendatio. Chaldaus certe qui vocabulo קריביו usus est, æque זרע ac רע expressit; Alex. εσθωντας σαρκας τας βραχιονος αυτου - forte proximum intellexit, quod ex superaddito τας αδελφας, quod nonnulli codices exhibent, colligi poterit. Certe זרע non inusitatum est in significato *proximi*, qui brachii instar auxilia suppeditare poterit. *Ezech. XXXI: 17.* זרעו ישבו *auxiliatores ejus in umbra sedebunt*, quamquam hic locus non nihil vexatus sit, Jerem.

Jerem. XVII: 5. *maledictus vir, qui fiduciam in homine posuerit & mortales sibi auxilio junxerit* וְיָרֵעַ אִשׁ בְּאִישׁ, atque cujus animus a Jehova suo deflectit; manifestum quippe est, וְיָרֵעַ his in locis indicare quoslibet alios homines, auxilii causa provocatos. Quod quidem in nostrum locum & orationis seriem optime quadrabit. Mox enim additur: *Manasse seviet in Ephraim, & Ephraim in Manasse*. Intestinis discordiis & bellis omnia erunt commiscenda.

Caput X.

Verf. 5. מִטָּה הוּא *baculus ille*, scil. Asur, nam hoc nomine insignitur; Alex. και οργη ειν εν ταις χειρσι αυτου, cujus auctoritate suffultus Rev. Lowth, pronomen הוּא eliminare studet, & per novam conjecturam addit aff. הוּא ad מִטָּה. Præter necessitatem. Egregie Hieronymus exprimit textus verba: *baculus ipse est, in manu ejus indignatio mea*, quod certe coincidit cum priori membro: *Virga ira mea* -

Verf. 10. Masorethicum textum vitio laborare, suspicio est Cel. Koppe, quam ex Alex. potissimum confirmatam voluit; verum calculosne meretur hic Græcus interpretes, contra quem ceteri omnes, Chald. Vulg. Syr. testimonia perhibent? Vero omnino simillimum videtur, eum male depicta Hebraica verba ante oculos habuisse, non quidem ut Hebraicis, sed Græcis litteris exarata fuerint, ut discrimen rite instituere inter vocab. וְיָלִין & וְיָלִין וְיָלִין vix posset, (immo integram sententiam ex ingenio superaddit apodoseos supplendæ causa, quum alias deesset: ον τροπον ταυτας ελαβον, και πασας τας αρχας ληψομαι,) præsertim cum in ceteris omnibus locis præcipitanti admodum usus fuerit ingenio. Quæ remanet autem diffi-

difficultas in particula כמשׁ, quasi in hoc v. nulla adesset apodosis, ad quam referretur, tolli forte poterit, si in sequenti versiculo apodosis superaddita, quem in modum VITR. GROT. DATH. DOED. CUBE, MICH. transtulerunt, & que מ prae fixum in מירושלים, eminentioris gradus s. comparationis vim habere putetur. *Quemadmodum invenit manus mea* (h. e. occupavi) *regna idolorum*, (idololatrica) *quorum tamen idola longe antecelluerunt Hierosolymam & Samariam; annon ergo, quemadmodum de Samaria & ejus Diis feci, idem Hierosolymae faciam?* Fingit enim heic superbus Astyrius rex, idololatricum cultum eundem vigere apud Judaeos, ac ceteras omnes gentes, sed sic tamen, ut his palma tanta ac egregia deferretur. Non ergo est quod cum CAPELLO & aliis habeamus, apodosis, contineri v. 10. posteriori hemistichio: Sculptilia eorum de Samaria tollam. Obstat enim & affix. מ, quod referendum ad praecedens מלכות regna profanarum gentium, non vero Hierosolymam; & mentio Samariae, quae sequ. v. 11. expresse dicitur jamjam everſa.

Verſ. 17. Elegantissime omnino dedit Græcus verba textus Hebraici כמשׁ נסס, quibus in explicandis tanta sunt Interpretum divortia enata. ὁ δὲ φεγγων ἀπὸ φλογος καίεμενος, *qui e media flamma evaserit*, h. e. qui summo vitæ periculo constitutus, tamen effugit. Suborta hinc Rev. LOWTH. & CUBE conjectura, Græcum longe aliter legisse in textu suo quam hodie conspicitur, scil. כמשׁ נסס, quæ verba tanquam genuina adoptant. Est autem haud inanis dubitandi locus, utrum revera Alex. aliter legerit, licet bene sic explicuerit. Vocabulum כמשׁ certe *liqueſcere, comburi* notat, unde elliptica forma: *sicut liquefactus aufugiens*, idem commodè sonare poterit, ac, *per incendium, per flammam fugere*, cft. *Amos IV: 11. 1 Cor.*
III:

III: 15, *ὡς δια πύγος*. Neque aliter legisse videntur ceteri translatores antiqui, quamquam in alium tropum, pro arbitrio suo quisque, verterint vocab. *סח*. Sym. *ὡς τετμήμενος φεύγων*. Vulg. *terrore profugus*. Chald. *confractus* (חבר) & *profugus*. Liquefcenti enim idea in utramque partem transferri solet, vel ad commiserationem, (utpote *Job VI. 14. לסח לסח*) vel metum, dissolutionem & ruinam denotandam. *סח* ad radicem *סח* rite retulerunt antiqui, quare superflua satis est plerorumque recentiorum opera, qua varie ex Arabismo novam petere gestiunt lucem. cns. SCHULTENS. Orig. Hebr. Mich. Or. Bibl. P. XIV. p. 139. DATH. Not. Crit.

Verf. 27. Dubitatur, utrum commodus sensus elici possit e textu: *על מפני שמן* *corrupetur jugum propter pinguedinem*; at vero non adeo abstrusam & ineptam reperiemus sententiam h. l. allatam, dummodo cogitemus, quam imaginem Hebræa verba sponte offerant. Contingere interdum solet, ut in bobus, quod eorum cervicibus imponitur jugum, præ pinguedine colli dehiscat & inutile evadat, quasi corrumperetur. Hanc imaginem applicat propheta in Assyrium regem præpotentem ac fastuosum. Jugum nempe, quod Judaicæ gentis cervici imponere minabatur, irritum plane redderetur Divina moderante providentia; & quemadmodum pinguis pecora ægre sustinere cervicibus jugum possunt, quin aut corumpatur aut decidat jugum; sic Judæi non amplius pertimescant oportet violentiam Assyriorum ingruentem, sed læte eandem effugient. Hunc dudum exhibuit sensum Kimchius, adoptavit merito Recent. Svecus: *för balsens fetmas skull, skall (oket) blifva obrukbart*, nec justa causa erat, cur Vitr. ad mysticum quendam sensum olei de Spiritus Sancti donis discederet, uti nec ratio satis valida

suppetit, cur Alex. interpreti socias jungamus manus, cum Rev. LOWTH. CUBE in mutanda lectione מִשְׁכֵּי שֶׁן *καταφθαγεται ὁ ζυγος ἀπο των ὁμων ὑμων*, quasi מִשְׁכֵּי שֶׁן. Præterquam enim quod intoleranda esset tautologia hujus vocab. שֶׁן, quod in priori hemist. jam adfuit, unde forte Alex. ansam cepit in ambigua scriptione qualitercunque rem exprimendi, longe quoque potior fides habenda erit Vulg. & Hieronymo, qui ad verbum transferunt; *Et computrescet jugum a facie olei*. Immo Chaldaeus, qui allegorice hæc verba in Christum מִשְׁכֵּי שֶׁן adoptat, certe cogitavit. Similiter Syrus, licet de juvenis exposuerit. Reliquas Interpretum mittimus hypotheses.

Verf. 19. Alex. καὶ ἤξει εἰς Ἀγγαί longius ab Hebr. deflectit. Sequitur vero pro more suo prescius Vulg. *Gaba sedes nostra*. Primam personam in tertiam mutat Chald. Neque tamen opus est לנו in למו mutare.

Caput. XI.

Verf. 3. In sublimi descriptione Mesiaë eleganter additur הָרִיחוּ בִּירְאֵת יְהוָה, *voluptatem summam habebit in pietate ac cultu Jehovæ*, favore ac benignitate complectetur quotquot pia Dei veneratione tangantur. Sic omnino explicandum esse hunc locum, cum Coccejo & H. HEISEL. putamus. Nam sumitur verbum רִיחַ, quod proprie *odorari* valet, vario tropo, non modo ad cognitionem intimam & discernendi peritiam, utpote *Job. XXXIX. 25.* ut synonymum haberi possit חֶסֶד, quam ideam etiam huc applicarunt Rev. LOWTH. DATH. cet. verum etiam & potissimum ad illud judicium mentis, quo beneplacitum nostrum rei cuidam adsignamus, sumta metaphora ex odore fragrantissimo unguentorum & aromatum, quæ in
sacri-

sacrificiis suis Deo offerre solebant veteres. Vindictas
hujus significatus $\tau\epsilon$ הריח præbebunt *Amos. V. 21.* ubi
expresse sibi opponuntur הריח & סנא *spernere, fastidire,*
Genes. VIII: 21. Levit. XXVI: 31. 1 Sam. XXVI: 19.
ubi ניהוהו & ריח אריחמחה non possunt nisi perperam
trahi ad alium sensum quam favoris & voluptatis. Quod
si ad contextum attendamus nostræ orationis, sponte is
requirit, ut delectationem sub hac odorandi imagine co-
gitemus. Christus enim non judicabit secundum exter-
nam rerum apparentiam aut oculorum suorum visum,
nec secundum quod auribus & fama perceperit, redar-
guet, sed pietatem ac internam mentis probitatem sua cum
benignitate approbabit, ea delectabitur. Gratisimum
Messias percipiet sensum, odorem (*odorari illum*, in Hebr.
ex sveta syntaxi Infinitivorum pro finitis temp.) in timo-
re Jehovæ, pietate hominum; nam de hominibus, Jeho-
væ cultoribus mentionem utique esse, demonstrant se-
quentia. Quamvis itaque haud inconcinne & sine em-
phasi Alex. & Vulg. interpretes הריח ad verbum ריח *spi-*
rare retulerit hoc sensu: *εμπλησει αυτον πνευμα φοβου θεου,*
implebit eum spiritus timoris Domini, quod Recentiori-
bus multis placuit, diverso tamen tropo, aut spirandi &
anhelandi, aut afflandi & inspirandi, (Dei quippe Spiritus
Messiam afflaret sua sapientia & religione) CAPELL. KOP.
CUB. WALTH. tamen vehementer obstat tritissima $\tau\epsilon$ הריח
notio & contextus. Neque sic posset tautologiæ quædam
ex hoc sublimi loco abesse suspicio, quippe jam antea
v. 2. copiose describebatur Messias Divina sapientia, cogni-
tione & religione adflatus. Paronomasiæ autem causa,
Propheta adhibet verbum הריח in sequ. ubi sermonem fle-
ctit ad depingendam rationem, qua Messias suis cum subditis,
judicis ac regis instar, aget,

Vert

Verf. 4. Gratis omnino statuunt Critici nonnulli, Græcum & Chald. aliam servare lectionem, quam textus in vocabulo שֶׁבַט exhibet. Cum enim dederit Græc. *παραστήσει γην τω λογω τε σχματος αυτης* (בְּמִסְרָה פִּימִיָה Chald.) recedit tantum a tropo virgæ & baculi, quod interpreti interdum licebit, non autem שֶׁבַט, quod ad נֶשֶׁב sine exemplo referunt, legisse videtur. Syr. Vulg. retinuit virgæ notionem. Recte quoque admonuit Celeb. Koppe, verbum adjunctum יֶכָה nequaquam ad aliud quam virgam seu sceptrum posse adaptari. Imago vero virgæ, ex ore principis pendentis, Orientalibus & Hebræis tritissima est. Cfr. *Apoc. I. 16.*

Verf. 15. Vix probari poterit, Alex. Vulg. Syr. Chaldaicum aliter in suis codicibus legisse, quamquam verbum חָרַם explicuerint: *ερημώσει*, desolabit, חָרַם quod devovere (in utramque partem), profanare, polluere, primitivo suo sensu significat, excindendi & extinguendi notionem inde mutuatur sapiuscule. Cumque mare heic dicatur devotum, certe nihil innuitur aliud quam, exsiccatum, devastatum esse, quæ sola est periphrasis, ut rite monuit Mich. Or. Bib. P. XIV. p. 146. Præterea quoque mirum omnino est, apud Kennicott. ne unicum quidem codicem existare, qui יֶחָרִיב exhibeat.

Caput. XII.

Verf. 2. Sub mendo cubare lectionem textus זִמְרָתִי יָהּ, indubijs vincere studuerunt argumentis antiqui omnes, Alex. (*ἡ κοίτης μου*) Vulg. (laus mea) Chald. (תִּשְׁבַּחְתִּי) & ex Recentior. DATH. DOED. LOWTH. KOPPE MICH. Legendum enim est זִמְרָתִי *cantio mea*, ut respondeat antecedenti